

МИХАЈЛО ГЕОРГИЕВСКИ, Скопје

ПЕЧАТАРСКАТА ДЕЛНОСТ НА ЈАКОВ ОД КАМЕНА РЕКА И РАСПРОСТРАНЕТОСТА НА ИЗДАНИЈАТА ОД ЦРНОГОРСКИТЕ ПЕЧАТНИЦИ ОД XV И XVI ВЕК ВО МАКЕДОНИЈА

Во печатницата на истакнатиот црногорски печатар и културен деец Божидар Вуковиќ во средината на XVI век работи и првиот македонски печатар Јаков од Камена Река (денешна Каменица Македонска). За потеклото, животот и дејноста на Јаков дознаваме од неговиот поговор кон Часословот напечатен од него во 1566 год. Во поговорот покрај другото се вели: „со мислата на големиот Бог Господ наш Исус Христос се трудев за ова пишување (јас) предостојниот и најмал меѓу луѓето именуван Јаков, се трудев подолго време и години за ова дело како света книга. Излегов од Македонија од мојата татковина и дојдов во западните страни близу стариот Рим во градот Венеција и таму најдов на стари калапи од Божидар Војвода и неговиот син Виценцо од многу време неупотребувани и почнав да ја пишувам оваа мала книга Часословец преку цела година од септември до август.... јас Јаков од родното ми место што се наоѓа во полите на Осоговските планини близу до Калајскиот град (се мисли на Ќустендил) од местото наречено Камена Река од свештеничко племе познато во тој крај од дамнешни времиња.

Почнав да ја пишувам оваа книга во 7074 (1566) во мај петнаесетиот ден, а ја завршив во август триесетиот ден во велелепниот град Венеција”.¹

Засега овие податоци се единствени информации за Јаков, но можеби со тек нах времето ќе се откријат и некои архивски материјали па така повеќе ќе се расветли ликот и дејноста на Јаков. Но, и оноа што е кажано во овој поговор фрла извесна светлина кон животот и делото на Јаков. Прво се дава непобитна информација за потеклото на Јаков, а тоа е Камена Река (денешна Каменица) што се наоѓа во полите на Осоговските планини близу до Ќустендил кој што порано се викал Калајски град, па оттаму

---

¹ Од поговорот на Часословот на Јаков од Камена Река од 1566 год. (превод на македонски литературен јазик М. Г.)

дошло и до забуна кај Каратаев кој што го лоцирал до Колашин.² Денес сите веќе знаат дека Каратаев направил грешка во својот опис и тоа не е веќе дискутабилно.

Малку е чудно како може од едно мало зафрлено место во североисточна Македонија да излезе човек кој што ќе отиде дури до Венеција да печати книги. Тоа не натера да извршине теренско истражување во крајот од каде што потекнува Јаков и дојдовме до сознание кое дава извесен одговор на ова прашање. Во тој крај во средниот век дошле германски рударски племиња наречени Саси и овде копале руда. Тие биле со поголема техничка култура отколку македонските словени и секако извршиле влијание кај домородното население од чии редови излегол Јаков како син или внук на поповска фамилија. Во непосредна близина на Камена Рска (денешна Каменица) на околу 5 км. постои и денес село кое се вика Саса, а исто така и рудник за експлоатација на олово и цинк под истото име. Сеуште во тој крај се зачувани германски имиња и топоними како што е на пример името Роте или местот Шлегово и др. Најдовме и остатоци од стари технички направи со кои располагале Сасите во тој крај.

Со извесната техничка култура со која располагал Јаков лесно се снашол со старите калани од печатницата на Божидар Вуковиќ или како што вели тој „од многу време неупотребувани“ и почнал да ја печати својата книга „Часословец“ во мај а ја завршил во август 1566 година. Според времето за кое ја отпечатил својата книга за само три ипол месеци што содржи 268 листови, може да се претпостави дека Јаков имал извесно печатарско искуство и бил се како многу трудољубив.

Книгата на Јаков е напишана со црковно-словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови то текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијали и знаменца. Има 33 кватерниони. Шрифотот е ситен и во полна страница има 22 реда. Пагинацијата е со латински букви и со римски броеви на првите четири листа од кватернионот. Во неа се застапени 31 илуминација и 47 знаменца и вињети. Тоа е една меѓу најбогатите, погледнато од техничка и уметничка страна, книга отпечатена во печатницата на Божидар Вуковиќ.

Во истата печатница во 1569 година е отпечатена книгата „Псалтир со последование“ напечатена од Јерулим Загуровиќ од Котор и Јаков Крајков од Софија. Во поговорот на оваа книга покрај другото се кажува дека в Скопје постоела книжарница на Кара Трифун. Поточно еве што се вели: „... и аште кому која потреба в схоштет од светих книг то вса сија сут принесена в место Скопје, у Кара Трифуна”.³ Од ова се гледа дека книгите од оваа печатница се испракани во Скопје, од каде што се ширени на целиот словенски југ. Тоа е драгоцен документ кој доволно јасно зборува за соработката меѓу црногорската печатница на Божидар и Виценцо Вуковиќ во Венеција и македонската книжарница или стовариште на Кара Трифун во Скопје во XVI век.

² И. Каратаев: *Описание славяно-русскихъ книгъ*. Том I. Санктпетербургъ, 1883, стр. 159.

³ Од поговорот на Псалтирот со последование од 1569 год. (го даваме со оригинален језик, а современ македонски правопис). За Кара Трифун види: Харалампие Поленковиќ: *Кара Трифун и издања Божидара Вуковића на терену Македоније*. Штампарска и књижевна дјелатност Божидара Вуковића Подгоричанина. Титоград, ЦАНУ, 1986, стр. 177-179.

Од истите печатари во 1570 година излезе од печат и книгата „Молитвеник (Требник)“.⁴

Постои во науката мислење, особено во бугарските научни кругови дека Јаков од Камена Река и Јаков Крајков од Софија е едно исто лице. Ние мислиме дека сепак се работи за две лица. Ако Јаков прво се потпишал како Јаков од Софија, а потоа откако го запознава јавноста се потпишал како Јаков од Камена Река, едно мало их зафрлено место, ќе имаше некаква логика, но вака, во обратен ред мислам дека нема никаква логика.

Благодарение на печатарската дејност на Јаков во печатницата на Божидар Вуковиќ, а особено посредништвото на Кара Трифун во Скопје како и ред други околности, изданијата од словенската печатница во Венеција се најдоа во обилен број во Македонија. Денес, Македонија е една меѓу најбогатите словенски земји со изданија од црногорските печатници и тоа: Три егземплара од Цетинскиот Октоих од печатницата на Ѓурак Црнојевиќ и 29 егземплара одпечатницата на Божидар Вуковиќ и тоа: Од Службеникот напечатен во 1519 година досега во Македонија се пронајдени три егземплара; од Молитвеникот од 1536 год. 2 егземплара; од Осмогласникот од 1536–37 год. 2 егземплара; од Зборникот од 1536–38 год. 5 егземплара; од Псалтирот со последование од 1546 четири егземплара; од Службеникот од 1554 година 7 егземплара; од Триодот посен од 1561 година 1 егземплар; од Псалтирот со последование од 1561 година 2 егземплара; од Часословот од 1566 година 1 егземплар; од Псалтирот со последование од 1569 година 1 егземплар и од Молитвеникот од 1570 година 1 егземплар.

За подобар преглед на книгите печатени во црногорските печатници, што се наоѓаат во СР Македонија откриени заклучно со 1988 година, подготвивме детален каталог со колегата Панде Константиновски, задолжен за старопечатените и ретки книги во Народната и универзитетска библиотека „Климент Охридски“ – Скопје и истиот го даваме во прилог на ова искажување.

МИХАЈЛО ГЕОРГИЕВСКИ
ПАНДЕ КОНСТАНТИНОВСКИ

КАТАЛОГ НА ИЗДАНИЈАТА ОД ЦРНОГОРСКИТЕ ПЕЧАТНИЦИ НА
ЃУРАК ЦРНОЕВИЌ И БОЖИДАР ВУКОВИЌ ШТО СЕ НАОЃААТ НА
ТЕРИТОРИЈАТА НА СР МАКЕДОНИЈА ДО 1988 год.

1493–1494 год.

1. ОСМОГЛАСНИК. 1493–1494

ОСМОГЛА(А)СНИК – ОХТОНХ. – (Цетиње), повелѣніем гнѣ
ми Гюрга Црноевика, (печатар) с(вѣ)шаноннокъ Макариѣ, 1493–1494.

⁴ И. Каратаев, сп. дело, стр. 171.

Текстот е печатен со црковно–словенска кирилица. Насловите се со црвена боја и со поголеми иницијални букви. Печатните букви од стихирите, ирмосите и песните се поголеми, со извесна доза на иницијалност и неизменично се печатени со црвена и црна боја. Некои од почетните букви се иницијални и вرامي. Полна страница има 30 редови текст печатен во една колона со мошне убав шрифт. Комплетен примерок содржи 33 кватерниони, или вкупно 269 листови, од кои 5 не се нумерирани. Обележувањето на листовите, т.е. сигнатурата е во средината на листот со кирилски букви на првиот и осмиот лист од кватернионот.

Во СР Македонија досега се откриени 3 примероци, од кои 2 се чуваат во Народната и универзитетска библиотека „Климент Охридски“ – Скопје (НУБ) и 1 во Битолската митрополија (БМ).

1. НУБ R.Ш–87. – л./147/; големина 29,00 x 20,00 см

Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следените кватерниони: **А̄.А̄** /1–8/, **В̄.В̄** /1–8/, **Г̄.Г̄** /1–8/, **Д̄.Д̄** /1–8/, **Е̄.Е̄** /1–8/, **С̄.С̄** /1–8/, **З̄.З̄** /1–8/, **Ӣ.Ӣ** /1–8/, несигниран влог /1–8/, **Ө̄.Ө̄** /1–8/, **Ї̄.Ї̄** /1–8/, **Ѐ̄** /1–8/, **Ѓ̄** /1–8/, **Ѓ̄** –испуштена, **Д̄Ѐ̄** /1–8/, **Ѐ̄** /1/, **Ѓ̄Ѐ̄** /8/, **К̄Ѓ̄** /4–7/, –тешко се оштетени, има само мали фрагменти од нив, **Л̄Ѓ̄** /6–8/ и на крајот 5 ненумерирани листови.

Подврзија: оригинална, црна орнаментирана кожа. Конзервирана и реставрирана во НУБ „Климент Охридски“ во 1983 година.

Забелешка: Оваа книга е најдена во с.Рилево–Прилепско.

2. НУБ R.Ш–90.

Од оваа книга сочувани се само 2 листа и тоа: од кватернионот **К̄Ѓ̄** – првиот лист и од **К̄Ө̄** – 6 лист. Големина: 27,5 x 21,5 см.

Подврзија: Фрагментот е конзервиран во НУБ „Климент Охридски“ во 1984 година и подврзан со нов црн скај.

Забелешка: Фрагментот е најден во Лесновскиот манастир.

3. БМ–1.–л./259/; големина 28,00 x 20,00 см.

– Примерокот не е комплетен. Недостасуваат 10 листови во следните кватерниони: **А̄.А̄** [1–2,4], **Ѐ̄** [8], **Ѓ̄** [1–5], **Л̄Ѓ̄** [8]. Од л.265 има само фрагмент, а л.266 е оштетен во долниот леви агол. На грбот на последниот 269 л. има ракописно дополнителноисканонски текст. Во почетокот има два листа со записи и штембили со текст: „Српска православна богословија у Битољу. Проф. књижница, бр. 2492“.–

– Книгата е сопственост и се чува во Митрополијата во Битола. Конзервирана и подврзана во НУБ „Климент Охридски“ во 1987 година. При подврзувањето е погрешен редоследот на неколку листови.

– *Подврзија* нова, картон со црно платно со залепени кожни остатоци од оригиналниот повез.

– *Забелешка:* на л.1 (неброен) го има следниот запис: л.1: „Сю книгѣ глаголемѣи ѣ гласникъ повѣза кнѣ Ішванъ за свою д(оу)шѣ Б(ог)ѣ да прости въ лето **Ѓ̄ТН** и **С̄Ѓ̄** (7216=1708) л.1–2: Подолг запис со црковна содржина.

– Литература: „Описаниѣ славяно-рускихъ книгъ напечатанныхъ кирилловскими буквами. Томъ первый съ 1491 по 1652”. Санктпетербургъ 1883, опис бр.7 стр.15–18

1519 год.

4. СЛУЖЕБНИК. 1519

СЛУЖБЕНИКЪ /Дитурѓаріон/. – Оу Бнѣдїе/х/, повелѣніемъ Божиѣмъ Буквичѣ, ѿромонахомъ Пахомїемъ, 1519

Текстот со црковно–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијали и знаменца. Комплетен примерок има 30 кватерниони, односно 240 листови. Сигнатурата е обележана со кирилски букви на првиот лист и на грбот од осмиот лист од секој кватернион. Полна страница текст има 19 редови во една колона. Во СР Македонија се наоѓаат 3 примероци од кои 1 во НУБ „Климент Охридски”, под сигнатура R. II-1581, 1 примерок во Историскиот Музеј во Крушево под сигнатура ИМК Инв. бр.38 и 1 примерок во МАНУ под сигнатура R.93.

4. НУБ R.II-1581.–л./240/; големина 19,00 x 13,5 см. Овој примерок е комплетен. При подврзувањето е измешан редоследот на листовите во последните три кватерниони.

Подврзија: Оригинална, дебела штица завиткана во кожа. Има остатоци од копчињата за закопчување на книгата. Во средината од предната корица се наоѓа дебел тркалезен бакорез со пречник од 7,5 см и со ликот на Исус Христос, со словни додатоци на ком се изгравирани буквите **ІѢ – ХѢ**.

Книгата е конзервирана и реставрирана во НУБ „Климент Охридски” во 1982 година.

Забелешка: Книгата е најдена во с.Зубовце – Гостиварско.

5. ИМК – Инв. бр. 38. – л./223/; големина 20,5 x 14,5 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листовите во следните кватерниони: **Ѧ** /4,6–7/; **Ѣ** /1–2–од лист 4 само мал остаток/; **Ѧ** /8/; **І** /при подврзувањето е измешан редоследот на листовите/; **Ѣ** /2–3,6–7/; **Ѣ** /5–8/; (при подврзувањето префрлен е кватернионот **Ѣ** на местото на **Ѣ**); **Ѣ** /8/; **И** /4,6/; **Ѣ** /2/; **КѢ** /8/; **Л** /8/.

Подврзија: Нова, црн скај; конзервирана и подврзана во НУБ – 1985 год.

Записи: На лист 1 има запис од XVI–XVII век: „Бгда хоцеш цѣ ливать иконы...”; Под овој запис следува друг од XVIII (?) век; „Брьмонахъ Мат а да сѣтъ /знаѣтъ/ како даде лѣтѣрѣга поѡвъ Петрѣтъ ѿ село Крѣвогацинѣ”.

Забелешка: Книгата е најдена во с. Криговаштани – и однесена во Историскиот музеј кадешто и сега се чува.

6. МАНУ – R.93. – л./158/; големина 13,5 x 18,5 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: **Ѧ** /1–8/; **Ѣ** /1–8/;

Ѓ /1–8/; Д /1–8/; Ё /1–5/; 7–8/; Ѕ /1–8/; Ї /1–8/; Й /1/; ДІ /8 л. ракописен/; ШІ /1 и 8 ракописни/; ШІІ /8 ракописен/; КЅ /8 ракописен/; КЇ /3 ракописен/; КІ /1,7,8 ракописни/; КО /1–6 ракописно/; Вкупно има 16 листови пишуваани на рака.

Подврзија: Оригинална, штица завиткана во кожа, има остатоци од копчињата за закопчавање. Книгата не е конзервирана.

Забелешка: Книгата е најдена во с. Вранешница–Кичевско и е подарена на МАНУ во 1976 година од страна на Собранието на општина Кичево.

Литература: 1. И. Каратаев: „Описание...”, опис бр. 15, стр. 44–47; 2. „Каталог књига на језицима југословенских народа...”, опис бр. 2475. стр. 385.

1536 (?)

7. МОЛИТВОСЛОВ. 1536 (?)

МОЛИТЕОСЛОВЪ. – ЂЪ ЂѢЦІН, ПОВЕЛЕНІЕМЪ „ВОЈВОДЫ” БОЖИДАРА, ЁРОДАКАНОМЪ МОНСЕМЪ, 1536

Текстот е со црковно–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијали, знаменца и минијатури. Кватерниони има 38 и комплетен примерок има 304 листови. Сигнатурата е обележана со латински и кирилски букви и римски броеви на првите четири листови од секој кватернион. Во СР Македонија се наоѓаат два примероци од ова издание и тоа во НУБ „Климент Охридски”, под сигнатура R.I–602 и во Архивот на Македонија, под сигнатура AM–Rk. I–18.

7. НУБ R.I–602. – л./230/; големина 14,00 x 9,5 см.

Примерокот не е комплетен. Недостасуваат во почетокот ненумерирани листови /1–8/, како и во следните кватерниони: А /1,2/; Б /7,8/; ВІ /1–8/; ГІ /1,2/; ГІІ /8/; КД /8/; КЕ /1/; КИ /1,5–8/; КЖ /1–8/; ЛЕ /1,8/; ЛД /1,8/; ЛЕ /1–8/; ЛЅ /1–8/; ЛѢ /1–8/; ЛІ /1–8/. Во кватернионот ЛГ еден лист е пишуван на рака.

Подврзија: Оригинална; Дебел картон завиткан со црна орнаментирана кожа. Книгата е реставрирана во НУБ „Климент Охридски”–Скопје во 1981 година.

Забелешка: Овој примерок е идентичен со Молтивословот од 1560 година, со таа разлика што овде знаменцата се отпечатени само со црна боја, додека во другото издание има знаменца и со црвена боја. Како втора разлика е тоа што во ова издание кватернионите КЅ и КЇ се обележани, додека во изданието од 1536 година изоставено е обележувањето на овие два кватерниони. Книгата е најдена во Кратово, 1981 год.

8. AM–Rk.I–18. – л./134/; гленина 13,00 x 9,5 см.

Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: А /1,2/; Г /8/; Д /1,7–8/; Е /8/; Ѕ /5–7/; Ш /1,8/; Й /8/; Ж /1/; І /8/; ШІ /1–8/; ШІІ /1–8/; ГІ /1–8/; ДІ /1–7/; ШІІІ /1/; ШІІІІ /7/; ЖІ /5–8/; К /7/; КИ /8/; КІ /1,4–8/

Подврзија: Многу оштетена; останале само голи штици.

Забелешка: Оваа книга не е конзервирана и во горниот дел е доста оштетена.

Литература: 1. И. Каратаев: „Описание...“, опис бр. 26, стр. 77–80. 2. „Каталог књига на језицима југословенских народа...“, опис бр. 1595, стр. 248.

1536–1537 год.

9. ОСМОГЛАСНИК. 1536–1537

ОКТОИ/Х/ ПЕТОГЛ/АГ/НИКЪ. – ОУ БИѢТЦІЕХ, ПОВЕЛѢНІЕМЪ БОЖИДАРА БУКОВИЧА, СВАЩЕННОКОМИ ФЕОДОСИЕМЪ И ГЕННАДИЕМЪ, 1536–1537

Текстот е со црковно–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијали и знаменца. Кватерниони има 20. Комплетен примерок 162 листа и два несигнирани листови на крајот. Сигнатурата е обележана со латински и кирилски букви и со римски броеви на првите четири листови и уште со кирилски букви на грбот од осмиот лист од кватернионот. Текстот е печатен во две колони со по 38 редови во полна страница. Во СР Македонија откриени се два примероци од оваа книга и тоа во НУБ „Климент Охридски“ под сигнатура R.III–78 и во Македонската археоскопија под сигнатура MA.R.III–2/б

9. НУБ R.III–78 – д./159/; големина 27,5 x 19,00 см.

Примерокот не е сосема комплетен. Недостасува 1 лист од 20 кватернион и хвата несигнирани листа на крајот.

Подврзија: Оригинална; две штици завиткани со кожа со остатоци од копчиња и ремчиња за закопчување на книгата.

Забелешка: Оваа книга е најде во с. Ваташа–Кавадаречко

10. MA.R.III–2/б. – л./134/; големина 29,00 x 20,00 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: **ЅІ** /6–8/; **ЅІ** /1–8/; **ИІ** /1–8/; **ЅІ** /1–8/; **Ќ** /6/.

Подврзија: Нова, картон савиткан со црн скај. Конзервирана во НУБ „Климент Охридски“ во 1978 год.

Забелешка: Оваа книга е најдена во Рилево–Прилепско. Подврзана е заедно со книгата Триод цветни сигнирана со MA.R.III–2/а.

Литература: 1. И. Каратаев: „Описание...“, опис бр. 29, стр. 83–88. 2. „Каталог књига на језицима југословенских народа...“ опис бр. 1875, стр. 294.

1536–1538 год.

11. ЗБОРНИК. 1536–1538

СЪБОРНИКЪ /ИЗБРАННАА МИНСА/. – ОУ БИѢТЦІЕХ, ПОВЕЛѢНІЕМЪ БОЖИДАРА БУКОВИЧА, ЃЕРОДІАКОНОМЪ ЖИСОСИЕМЪ, 1536–1538.

Текстот е отпечатен со црковно–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминаци-

јата е изравена преску знаменца, иницијали и разни верски цртежи. Текстот е печатен во две колони со покрупен и поситен шрифт. Полна колона со крупен шрифт има 32 реда, а со ситен 38 редови. Кватерниони има 54. Комплетен примерок има 432 непагинирани листови. Сигнатурата на кватернионите е со латински (готски) букви, кирилски букви и римски броеви на првите четири листови од кватернионот. Во СР Македонија откриени се 5 примероци од оваа книга, од ком 2 во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје под сигнатура R.III-86, R.III-91; 2 прим. во Македонската архиепископија со сигнатура MA.R.III-3 и MA. Ms-7; и 1 прим. во Историскиот музеј во Крушево со сигнатура ИМК-Инв.Бр.37.

11. R.III-86. – л./421/; големина 28,5 x 19 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат примероци во следните кватерниони: $\overline{AA}$ /1,5/; $\overline{KHE}$ /8/; $\overline{MDE}$ /1-8/.

Подврзија: Оригинална, истанчена штица обложена со кожа. Недостасуваат копчињата и ремчињата за закопчување.

Забелешка: л.2 од кватернионот На $\overline{BB}$ е пишуван на рака на рускословенски језик од поново време. Книгата е најдена во с. Требиште–Дебарско во 1982 година. Конзервирана и реставрирана во НУБ „Климент Охридски“, 1983 год.

12. MA. R.III-3. – л./351/; големина 28,5 x 19,5 см. Примерокот не е комплетен. Недостасува еден лист на почетокот и на крајот последните дест кватерниони, односно од $\overline{ME}$ /1-8/ до $\overline{ND}$ /1-8/.

Подврзија: Нова, карток навиткан со црн скај. Укоричена и конзервирана во НУБ „Климент Охридски“ во 1978 год.

Забелешка: Книгата е најдена во с. Рилево–Прилепско

13. MA. Ms-7.–л./432/; големина 28,5 x 19,5 см. Овој примерок е комплетен.

Подврзија: Оригинална, штица завиткана со кожа.

Забелешка: Кон печатениот текст, на крајот залепени се два листа со следните записи:

Л. 1':

– запис бр. 1: Иже $\overline{\text{Херувим}}$ тайно $\overline{\text{образующе}}$ и животворещой $\overline{\text{Тронце}}$ $\overline{\text{трис(ве)тою}}$ $\overline{\text{песанъ}}$ $\overline{\text{прпѣвающе}}$ $\overline{\text{всакоѣ}}$ $\overline{\text{нинѣ}}$ $\overline{\text{житѣйскоѣ}}$ $\overline{\text{ѡложим}}$ $\overline{\text{попечениѣ}}$ $\overline{\text{яко}}$ $\overline{\text{да}}$ $\overline{\text{ц(а)рѡ}}$ $\overline{\text{всѣх}}$ $\overline{\text{подименъ}}$ $\overline{\text{аггелскимъ}}$ $\overline{\text{невидимю}}$ $\overline{\text{дори}}$ $\overline{\text{носима}}$ $\overline{\text{чинми}}$ $\overline{\text{аллашнѡ}}$.

– запис бр. 2: Да се зна како е бисв $\overline{\text{г(о)с(по)д(и)нъ}}$ $\overline{\text{Иванъ}}$ $\overline{\text{Црно-}}$ $\overline{\text{евикъ}}$ $\overline{\text{а}}$ $\overline{\text{Ѣ}}$ $\overline{\text{д}}$ $\overline{\text{і}}$ (1514) кое га е рода $\overline{\text{Белики}}$ $\overline{\text{Симеонъ}}$ $\overline{\text{Неманга}}$ $\overline{\text{родн}}$ $\overline{\text{і}}$ $\overline{\text{сина}}$ $\overline{\text{с(ве)таго}}$ $\overline{\text{Савѡ}}$ и $\overline{\text{Стефана}}$ $\overline{\text{нже}}$ $\overline{\text{вн}}$ $\overline{\text{крал}}$ и $\overline{\text{Евка}}$. $\overline{\text{Сѡй}}$ $\overline{\text{Евко}}$ $\overline{\text{доѣ}}$ $\overline{\text{оѡ}}$ $\overline{\text{Зетѡ}}$ $\overline{\text{госпоствѣ}}$ $\overline{\text{свомъ}}$ $\overline{\text{Арбанкомъ}}$ и $\overline{\text{Скендаркомъ}}$, $\overline{\text{Черном}}$ $\overline{\text{Гором}}$ и $\overline{\text{Примор-}}$ $\overline{\text{скомъ}}$ $\overline{\text{страномъ}}$, $\overline{\text{ѡ}}$ $\overline{\text{Котора}}$ $\overline{\text{града}}$ и $\overline{\text{до}}$ $\overline{\text{яковнѣ}}$, $\overline{\text{али}}$ $\overline{\text{бѡше}}$ $\overline{\text{подъ}}$ $\overline{\text{власть}}$ $\overline{\text{своѣмъ}}$ $\overline{\text{вратѡ}}$ $\overline{\text{Кралю}}$ $\overline{\text{Стефанъ}}$, $\overline{\text{титла}}$, $\overline{\text{Евко}}$ $\overline{\text{Неманнѣ}}$ $\overline{\text{въ}}$ $\overline{\text{велики}}$ $\overline{\text{принципъ}}$ $\overline{\text{арбанашъки}}$. $\overline{\text{Сѡй}}$ $\overline{\text{Евко}}$ $\overline{\text{родн}}$ $\overline{\text{два}}$ $\overline{\text{сина}}$. $\overline{\text{Да}}$ $\overline{\text{не}}$ $\overline{\text{плетѣм}}$ $\overline{\text{многю}}$ $\overline{\text{речнѡ}}$ $\overline{\text{ѡ}}$ $\overline{\text{тога}}$

рода више ѓ стѣиенъ добиша башо би ва лето аѣѣн (1468) Ѣ стѣиенъ. За Ивана немах гѣе писатъ.

Л. 2:

– запис бр. 3: Село Добкадин дава даде кошницѡв ... и тожде село Дѡвга Прамъ даде кошницѡв Богъ да прости село Гюберѡвци даде намъ попъ кошницѡв Богъ да прости.

– запис бр. 4: Ва ѣ ѣ м ѣ н (7248) ѡ р(ож)даства Х(ри)с(то)ва а ѡ ѡ м (1740) и ва дни же бого любимаго мѣтрополнта Сави Скандарскаго и приморскаго детиньца бис же глад село крепка ва нашѡво землю то предниго чѡдо да би багаш фрометина за III асприх сребринех то би ѡнест село молимо се г(оспод)ѡв Б(ог)ѡ да битъ нас ѡ вечниѡ мѡк избеавит и ца(р)ствнѡ небеснаго сподовитъ.

– запис бр. 5: Она света и божаства книга глаголемн минен прилогъ св(ет)нѡх сотоннѣа Б(ог)ъ да нѡ ѡбнтна ва лето ѣсѣа (7231–1723) авгѡста Ѣ ѡв Сотоннѣе.

– запис бр. 6: Сѣа с(ве)та и б(оже)ствена книга глаголемн съборникъ да се зна лет ѣсѣн (6248) а ѡ ѡ м (1740) апрѣл ѡѣ д(ь)нь.

– запис бр. 7: Грѣшни поп Мило ѡ рождаства Х(ри)с(то)ва а ѡ ѡ мѡв (1742) (месе)ца...ѡв Сотоннѣе.

Л. 2':

– запис бр. 8: Она света и божѣствена книга глаголемн съборникъ кѣни и плати село. Б(о)гъ да прости аминъ.

– запис бр. 9: Г(оспод)и Боже нашъ нже небесни лева и пицѡ ва сѣмѡ мнѡв г(оспод)а Б(ог)а и спаса нашего Исѡ(са) Х(ри)ст(а).

– запис бр. 10: Подъписѡхом его азъ много грѣшны и смѣ рѣны попъ Мнѡанѡ рѡвкою своего а ѡ ѡ мѡв (1747).

14. НУБ – Р. III–91. – л./228/; големина 28,5 x 19,00 см. Примерокот не е комплетен. Недосрасуваат листови во следните кватерниони: а /1/; Б /1,7–8/; Г /1–8/; Д /1–8/; Е /1–8/; С /1–8/; З /1–8/; И /1–8/; Љ /1–8/; І /1–8/; аІ /1–8/; БІ /1–8/; ГІ /1–8/; ДІ /1–2,4–5,7–8/; ЕІ /1/; КЕ /3,6/; ЛЕ /1,8/; ЛС /8/; ЛЉ /1/; Ма /1–2,4–5,7–8/; МЕ /2–5, 7–8/; МГ /1, 6–8/; МД /1–8/; МЕ /1–8/; МС /1–8/; МЗ /1–8/; МИ /1–8/; МО /1–8/; Н /1–8/; На /1–8/; НЕ /1–8/; НГ /1–8/; НД /1–3/;

Подврзија: Оригинална, дебела штица завиткана во кожа.

Забелешка: Оваа книга е најдена во с.Бешиште–Мариовско во 1984 година. Предадена на конзервација.

15. ИМК–Инв.Бр.37.–л./409/; големина 29,5 x 20,5 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: $\bar{a}\bar{a}$ /1–8/; $\bar{b}\bar{b}$ /1–3,8/; $\bar{g}\bar{g}$ /1–8/; $\bar{d}\bar{d}$ /1/; $\bar{b}\bar{i}$ /8/; $\bar{l}$ /8 – само мал. фрагмент/; $\bar{h}\bar{b}$ сс/8/.

Подврзија: Нова, црн скај. Конзервирана во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје во 1984 год.

Забелешка: Оваа книга е најдена во с Кривогаштани од каде е однесена во Историскиот музеј во Крушево каде и сега се чува. На првиот правен лист има два записи на грчки језик нечитливи, од поново време.

Литература: И.Каратаев: „Описание...“, опис бр. 31, стр. 89–98; 2.Каталок књига на језицима југословенских народа... – опис бр. 789, стр. 125.

1546 год.

16. ПСАЛТИР. 1546

ΨΑΛΤΙΡΉ ΟΥ ΠΟΛΥΔΟΞΑΝΗΣ. – Ξ Βναϊεϋ, Βιενцо Βεковикъ, 1546

Текстот е со црковно–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот печатени се со црвена боја. Илуминацијата е изравена преку иницијали и богато орнаментирани рамки околу текстот на секоја страница во книгата. Кватерниони има 38. Комплетен примерок има 308 листови. Во полна страница текст отпечатени се 20 редови. Сигнатурата на кватернионите обележана со латински и кирилски букви и со римски броеви на првите четири листови од секој кватернион. Во СР Македонија се откриени 3 примероци, кои сега се чуваат во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје под сигнатурата: НУБ – Р.П–1502, НУБ““Р.П–1584 и НУБ–Мс–104.

16. НУБ–Р.П–1502. – л./267/; големина 20,5x13,5 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: два несигнирани во почетокот и во: $\bar{d}$ /4–8/; $\bar{e}$ /1–8/; $\bar{g}\bar{i}$ /3,8/; $\bar{a}\bar{s}$ /1–8/; $\bar{a}\bar{z}$ /1–8/; $\bar{a}\bar{i}$ /1–8/.

Подврзија: Нова, црн скај. Книгата е конзервирана во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје

17. НУБ–Р.П–1584. – л./269/; големина 20,5 x 13,5 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат два несигнирани листови во почетокот и во следните кватерниони: $\bar{a}$ /1–4, 6–8/; $\bar{b}$ /1–3,8/; $\bar{b}\bar{i}$ /1,8/; $\bar{s}\bar{i}$ /1,8/; $\bar{z}\bar{i}$ /1,8/; $\bar{i}\bar{i}$ /1,8/; $\bar{b}\bar{i}$ /1,8/; $\bar{k}\bar{a}$ /1/; $\bar{l}$ /8/; $\bar{l}\bar{a}$ /1–6/; $\bar{l}\bar{b}$ /1/; $\bar{l}\bar{z}$ /1/; $\bar{l}\bar{i}$ /1–8/.

Подврзија: Нова, карток и црн скај. Конзервирана во НУБ „Климент Охридски“ во 1982 год.

Забелешка: Третиот лист од кватерниотот 3 пишуван е на рака. Книгата е најдена во с.Гари, 1982 година, а сега се чува во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје како сопственост на црквата во с.Гари–Дебарско.

18. НУБ–Мс–104. – л./295/; големина 20,5x13,5 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат двата несигнирани листови во почетокот и во следните кватерниони: $\bar{a}$ /1–8/; $\bar{b}$ /8/; $\bar{k}\bar{g}$ /4/; $\bar{l}\bar{i}$ /8/.

Подврзија: Нова, карток и црн скај. Конзервирана е во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје, 1978 год.

Забелешка: Оваа книга е најдена во с.Тројкрсти. На лист **ЗІ** /8/ се наоѓаат следните записи:

1. И память прѣподобнаго ѿ(т)ца (наш)его Симеона Стльпника и архимандрн(та).

2. Е лѣтѡ хѣрѣм̄ (7140–1632) м(е)с(е)ца дек(емвриа) з̄ (7) д(е)нѣ быс чюдо страшно јаковож(е) нѣ(стѣ) вноло ѿ мнсогых врѣмень таково быс въ д(ь)нѣи нашемн: паде съ невесе пепелъ јакоже ѿ праха снежна, јакоже пр(ѣ)жде въ Константине граде при царн Ѳеод(о)сѣи, паде тако педъ мѡжска по всей стране.

3. Бысть на Грач(а)ници влад(нк)а **З** лѣтъ.

4. + Да с(е) знаеть въ лѣт(о) х̄ з̄ р̄ н̄ з̄ (7156–1648) пр(е)стави с(е) патрїархъ пеѣски Паусян м(е)с(е)ца ѡк(томври) г̄, дрѣжа пр(е)стол срѣб-скы л̄ г̄ (33) лѣт н ѡт четврьтога м(е)с(е)ць н г̄ дни азѣ оученик его Мнѡана бых с ным а̄ лѣт, г̄ лѣт параклиснархъ, ѣ лѣт пол(а)тар, г̄ лѣт клисархъ, пак по ягове съморѣти бых мѣтрополит банси и кратовскъ и щ-ниски, н др(ѣ)гѡ некѡ честь подписах азѣ своєю рѣкою да с(е) знае оу ман(а)стирь Каринно въ лѣт з̄ р̄ н̄ з̄ (7157–1648) м(е)с(е)ца ѡк(томвриа) **д̄** (19), индиктїон в̄.

5. Еъ лето з̄ р̄ н̄ з̄ (7188–1680) бысть съша в̄ мес(е)ца не вѣрна даждѣ.

Литература: И. Каратаев: „Описание...”, оп. бр. 36, стр. 105–108; 2. Каталог књига на језицима југословенских народа... оп.бр, 2210, стр. 341.

1554 год.

19. СЛУЖЕБНИК. 1554

СЛУЖЕБНИКЪ. – Оѡ Бнѡцїѡ[х], Бнѡцнѡ Вуковнк, 1554

Текстот е отпечатен со црковно–словенска кирилица. Насловите, иницијалните букви и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијалните букви и знаменца. Комплетен примерок има 30 кватерниони, односно 240 листови. Сигнатурата е со латински и кирилски букви и римски броеви на првиот и третиот лист од секој кватернион. На секој полна страница текст има 19 реда. По содржина ова издание е идентично со Служебникот од 1519 године, печатен во Венеција со настојувањето на Божидар Вуковиќ од Јеромонахот Пахомие.

Во Ср Македонија досега се откриени 8 примероци од оваа книга, од кои 6 се чуваа во НУБ „Климент Охридски” п. 1 во Македонската архиепископија и еден во Народноиот музеј во Охрид.

19. НУБ–R.II–1582. – л./128/; големина 20,00 x 13,00 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: $\bar{a}$ /1–8/; $\bar{b}$ /1–8/; $\bar{g}$ /1–8/; $\bar{d}$ /1–8/; $\bar{e}$ /1–8/; $\bar{s}$ /1–8/; $\bar{z}$ /1–8/; $\bar{h}$ /1–8/; $\bar{q}$ /1–8/; $\bar{i}$ /1–8/; $\bar{ai}$ /1–8/; $\bar{ei}$ /1–7/; $\bar{si}$ /8/; $\bar{kq}$ /1–8/; $\bar{l}$ /1–8/.

Подврзија: Нова, карток завиткан со црн скај.

20. НУБ–R.II–1583. – л./68/; големина 19,5 x 14,5 см.

Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: $\bar{a}$ /1–8/; $\bar{b}$ /1–8/; $\bar{g}$ /1–8/; $\bar{d}$ /1–8/; $\bar{e}$ /1–8/; $\bar{s}$ /1–8/; $\bar{z}$ /1–8/; $\bar{h}$ /1–8/; $\bar{q}$ /1–8/; $\bar{i}$ /1–8/; $\bar{ai}$ /1–8/; $\bar{ei}$ /1–8/; $\bar{gi}$ /1–8/; $\bar{di}$ /1–8/; $\bar{ei}$ /1–8/; $\bar{si}$ /1–8/; $\bar{zi}$ /1–8/; $\bar{hi}$ /1–7/; $\bar{qi}$ /1–8/; $\bar{k}$ /1–8/; $\bar{ka}$ /1,8/; $\bar{ks}$ /1/; $\bar{kz}$ /1,8/; $\bar{kh}$ /1,8/; $\bar{kq}$ /8/; $\bar{l}$ /1–3, 6–8/.

Подврзија: Нова, карток завиткан со црн скај.

21. НУБ–R.II–1625. – л./166/; големина 20,00 x 14,00 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: $\bar{a}$ /1–8/; $\bar{b}$ /1–8/; $\bar{g}$ /1–8/; $\bar{d}$ /1–8/; $\bar{e}$ /1–8/; $\bar{s}$ /1–3/; $\bar{z}$ /8/; $\bar{i}$ /1/; $\bar{kh}$ /1–2,8/; $\bar{kq}$ /1–8/; $\bar{l}$ /1–8/.

Подврзија: Нова, картон завиткан со црн скај.

Забелешка: На задната корица од внатрешната страна има запис на рака кој одвај се чита: „ѿѿа кнѿга лѿтѿргѿна чѿснаго и славнога про(ро)ка прѿѿ тѿча ѿвана гл(аго)лѿми продромѿ ко(и) (кѿ) ѿдѿ да ѿ проклетѿ ѿтѿ... (натаму текстот е нечитлив). Оваа книга е во с.Доднени–Прилепско, 1984 год.

22. НУБ–R.II–1626. – л./195/; големина 20,5 x 14,5 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: $\bar{a}$ /1–8/; $\bar{b}$ /1–8/; $\bar{g}$ /1–8/; $\bar{d}$ /1–8/; $\bar{e}$ /1–8/; $\bar{s}$ /1,8/.

Подврзија: Нова, картон завиткан со црн скај. Конзервирана и подврсана во НУБ „Климент Охридски“.

23. НУБ–R.II–1742. – л./240/

– Примерокот е комплетен. 8 лист од кватернионот g е пишуван на рака, како и 1,2,7 и 8 л. од кватернионот f исто така на рака.

– Книгата е најдена во црквата во с. Бенче–Македонски Брод, во 1988 год.

– Конзервација и подврзија во тек, во лабораторијата на НУБ „Климент Охридски“ – Скопје

24. НУБ–R.II–1743. – л.

– Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: $\bar{a}$ [1–8], $\bar{b}$ [1–8], $\bar{g}$ [1–8], $\bar{d}$ [1–8], $\bar{e}$ [1–8], $\bar{s}$ [1–8], $\bar{z}$ [1–8], $\bar{h}$ [1–8], $\bar{q}$ [1–8], $\bar{i}$ [1–8], $\bar{ai}$ [1–8], $\bar{ei}$ [1–3,7–8], $\bar{di}$ [1], $\bar{ei}$ [6–8], $\bar{si}$ [1–8], $\bar{zi}$ [1–8], $\bar{hi}$ [1–8], $\bar{qi}$ [1–8], $\bar{k}$ [1–8], $\bar{ka}$ [1–8], $\bar{kz}$ [7–8], $\bar{ks}$ [8], $\bar{kz}$ [1–8], $\bar{kq}$ [1], $\bar{l}$ [8], $\bar{la}$ [1], $\bar{li}$ [1–8], $\bar{ld}$ [1–8], $\bar{le}$ [1–8], $\bar{ls}$ [1–8], $\bar{lz}$ [1–8], $\bar{li}$ [1–8].

– Книгата е најдена во Црквата Св.Кирил и Методиј во Тетово, 1987 година

- Записи нема,
- Конзервација и подврзија во тек, во лабораторијата на НУБ „Климент Охридски“ – Скопје.

25. МА–Р.П–1.– л./240/; големина 19,5 x 15,00 см.

Подрзија: Нова, картон завиткан со црн скај. Примерокот е комплетен. При коричењето и реставрирањето, на неколку места е измешан редослед на листовите. При конзервацијата на оштетените места е додадена нова хартија.

Забелешка: Во кватернионот **Ѓ** има еден ракописен лист, веројатно од XVII век. На 7–8 лист од кватернионот **Ѡ** го има следниот запис: „Милан Костадиновиќ свештеник од Рилева рукоположен на 1908 г... септембар у Битољу при Архиепископа Емиљјана“. Книгата е најдена во с. Рилево–Прилепско, во 1978 год.

26. НМ – ОХ.П–1.– л.240; големина 19,5 x 15,5 см.

Примерокот е комплетен и се чува во Народниот музеј во Охрид.

- Записи нема
- Конзервирана и подврзана во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје во 1987 година. Подврзијата е оригинална – штица и кожа со ремчиња и копчиња за закопчување.

Литература: 1. И. Каратаев: „Описание...“, опис бр. 42, стр. 120–123, 2. „Каталог книга на језицима југословенских народа.. опис бр. 2476, стр.386–387.

1561 год.

27. ПСАЛТИР. 1561

ΨΑΛΤΙΡΉ СЪ ПОСЛѢДОВАНИЕМЪ. – Ѹ БѢЦІЄХЪ /во печатницата на Виценцо Вуковиќ/, 1561.

Текстот е со црковно–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијали и знаменца. Кватерниони има 35, само 35 е терцион. Во почетокот, пред првиот кватернион има 4 несигнирани листа. Сигнатурата е обележана со латински букви и римски броеви на првите четири листа од кватернионите. Со 1 примерок од оваа книга располага НУБ „Климент Охридски“ – Скопје, под сигнатура НУБ–Мс.73 и со мал фрагмент Институтот за проучавање на старословенската култура во Прилеп со сигнатура ИСКП–Р.П–1

27. НУБ.Мс.73.– л./268/; големина 19,5 x 13,5 см.

Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: **Ѣ** /1–8/; **Ѓ** /1–5/; **Ѓ** /8/; **Ѓ** /1–8/; **Ѓ** /1–3/; **ГЃ** /8/; **КЃ** /7–8/; **МЃ** /1–2,7/.

Подврзија: Нова, картон завиткан со црн скај. Книгата е конзервирана и реставрирана во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје.

Забелешка: Примерокот не е комплетен. 8 листови во почетокот и 19 листови помеѓу кватернионите Г₇ и Н₄ се пишувани на рака. Ракописот е од првата четвтина на XVII век.

28. ИСКИ–R.II–1. – л./ големина 19,00 x 13,00 см.

Институтот за проучавање на старословенската култура во Прилеп поседува фрагмент од оваа книга и тоа цел кватернион LL, т.е. 8 стр. и 8 необележани стр. со сигнатура ИСКП.R.II–1. Фрагментот не е подвезан, извлечен е од некој цела книга. Од поново време има запис: „Из Часослова – Венеција, српско–словенски“.

Забелешка: НУБ располага со ксероке–копија од овој фрагмент според кој е направен списокот.

Литература: 1. В. Каратаев: „Описание...“, опис, бр. 48, Стр. 129132; 2. „Каталог книга на језицима југословенских народа...“, опис бр. 2212, стр. 342.

1561

29. ПОСЕН ТРИОД. 1561

ПОСЕН ТРИОД. – ЗМНЕТКЕ /во печатницата на Виценцо Вуковиќ, печатар Стефан од Скадар/, 1561.

Текстот е со црквено–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијали и знаменца. Кватерниони има 42 по 6 листови секој. Сигнатурата е обележана во првиот кватернион со кирилски и латински букви, а останатите се само со латински. Во почетокот има 4 листови од кои само вториот е обележан со латинска сигнатура A I I I I, а другите 3 листа не се обележани. Текстот е отпечатен во две колони од по 30 реда. На првиот необележан лист, во горниот дел во фигурално црно знаменце, е претставено распетието Христово. Во него, во бел круг со црни букви стои: „Ѡрождства ХСѢ ѠѢѢѢ. црпана ЗМнѢткѢ“. Под знаменцето со црвена боја стои: „Виценце де господинъ Божидара Бѣковѣ Ѡдыстарца.“ Под него има знаменце во вид на плетенка во црно–бела техника. Полн примерок има 256 листа. Со 1 некомплетен примерок од оваа книга располага Митрополијата во Битола:

29. – БМ–2.–л./177/; големина 30,5 x 21 см. Недостасуваат листови во следните влогови: G[2,5]; K[1,6]; L[1]; P[6]; Q[5,6]; R[6]; V[2]; X[6]; CC[1]; II[2,5,6]; KK[1–6]; LL[1,2]; MM[1,6]; O[1–6]; BB[1–6]; NN[1–6]; PP[1–6]; QQ[1–6]; RR[1–6]; SS[1–6]; OO[1–6]; TT[1–6].

Книгата е конзервирана и подврсана во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје во 1988 година. Подврзија нова, картон и црно платно со залепени кожни остатоци од оригиналниот повез.

Литература: 1. И. Каратаев – „Описание...“, опис бр. 472. Каталог книга на језицима југословенских народа... опис бр. 2717.

1566 год.

30. ЧАСОСЛОВЕЦ. 1566

ЧАСОСЛОВЕЦ. – В град Вениција, печатар Јаков од Камена Река–Македонија, во печатницата на Виценцо Вуковиќ, 1566.

Текстот е со црквено–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијали и знаменца. Кватерниони има 33. Комплетен примерок има 268 листови. Шрифотот е сиен и во полна страница има 22 реда отпечатен текст. Сигнатурата е со латински букви и со римски броеви на првите четири листа од кватерниите. На крајот има поговор од Јаков од Камена Река во кој се кажува за неговото потекло и за печатењето на книгата. Од поговорот се замени основните податоци за книгата. Во СР Македонија досега е откриен само еден примерок од оваа книга и се чува во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје под сигнатура НУБ–R.I-321.

30. НУБ–R.I-321. – л./259/; големина 14,5 x 9,5 см.

Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: 1/1–3/; 4/8/; 13/4/; 15/1–2/; 18/8/; и уште 1 лист од несигнираните. Овој примерок меѓу текстот содржи и 27 гравури.

Подврзија: Нова, картон завиткан со црн крај. Книгата е конзервирана во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје

Литература: 1. И. Каратаев: „Описание...“, опис бр. 73, стр. 159–161. 2. М. Георгиевски: „Македонската печатарска дејност“, Скопје, 1972, стр. 30.

1569 год.

31. ПСАЛТИР. 1569

ΨАЛТИРЪ СЪ ПОСЛѢДОВАНИЕМ. – Венедѣа, Ерломъ Загоровиць и Јаков Кранковъ, 1569.

Текстот е со црквено–словенска кирилица. Насловите, иницијалите како и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијалу и знаменца. Знаменцата се со фигурални мотиви. Кватерниони има 34. Комплетен примерок има 274 листа. Во целосни страници има 22 реда отпечатен текст. Сигнатурата е обележана со латински букви на првите четири листа и со кирилски на грбот од вториот и шестиот лист од кватерниот.

Во СР Македонија досега е откриен само еден примерок од оваа книга којашто сега се чува во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје, под сигнатура НУБ–R.II-1585.

31. НУБ.R.II-1585. – л./252/; големина 20x14 см. Примерокот не е комплетен. Недостасуваат листови во следните кватерниони: $\bar{\text{A}}$ /1–2,7–8/; $\bar{\text{B}}$ /4,8/; $\bar{\text{T}}$ /1–3/; $\bar{\text{X}}$ /8/; $\bar{\text{Y}}$ /8/; $\bar{\text{A}}$ /8/; DD /1,8/; FF /1/; CC/4/; KK/8/; LL/1,7–8/.

Подврзија: Оригинална; дбела штица завиткана со црна орнаментирана кожа. Има остатоци од копчињата за закопчување.

Забелешка: На грбот од првата корица се наоѓа на рака пишуван список од повеќе лични имиња (веројатно поменик). Оваа книга е најдена во с.Ваташа–Кавадаречко.

Литература: 1. И. Каратаев: „Описание...“, опис бр.76, стр. 166–169; 2. „Каталог књига на језицима југословенских народа...“, опис бр. 2213, стр. 342–343.

1570 год.

32. МОЛИТВЕНИК. 1570

М(О)Л(И)ТЕ(Ѕ)НИК [Трѣсник]. Бенедѣа, Еролим Загуровик и Јаковъ Крайковъ, 1570.

Текстот е со црковно–словенска кирилица. Насловите, иницијалите и делови од текстот се печатени со црвена боја. Илуминацијата е изразена преку иницијали и знаменца. Знаменцата се со фигурални мотиви. Комплетен примерок има 35 кватерниони, односно 280 листови и уште еден неброен лист на крајот. Сигнагурата е обележана со латински букви и римски броеви на првите четири листови и со кирилски букви на грбот од осмиот лист од секој влог. Полна страница текст има 21 ред во една колона.

Во СР Македонија е пронајден само еден примерок од оваа книга и се чува во НУБ „Климент Охридски“ – Скопје под сигнатура R.II–1643.

32. НУБ R.II–1643. – л.[265]; големина 19,00 x 15,00 см.

Овој примерок не е комплетен. Недостасуваат листови во следниве кватерниони: A[1,2]; F[2]; L[8]; N[1] У[1–2, 7–8]; Мм[2–6,8] и 1 неброен лист на крајот.

Забелешка: Книгата е најдена во с. Пелинце, Кумановско. На последниот лист има штембил: „Богородица у Забелу.“

Подврзија: Оригинална, штица завиткана во кожа, која на првата корица скоро е цела отпадната. Има остатоци од копчињата за закопчување. Конзервацијата во тек.

Литература: 1. И. Каратаев: „Описание...“, опис бр. 78, стр. 171;

2. Каталог књига на језицима југословенских народа...“, опис бр. 1594, стр. 247.

Михајло Георгиевски, Скопје

ТИПОГРАФСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЯКОВА ИЗ КАМЕННОЙ РЕКИ И
РАСПРОСТРАНЕНИЕ В МАКЕДОНИИ КНИГ НАПЕЧАТАННЫХ В
ЧЕРНОГОРСКИХ ТИПОГРАФИЯХ В XV–XVI вв.

Резюме

В типографии знаменитого черногорского печатника и культурного деятеля Божицара Вуковича, в половине XVI века работал и первый македонский типограф Яков из Каменной Реки (сегодня Каменица Македонска). В 1566 году он напечатал книгу „Часослов“ содержащая 268 листов, напечатанных церковно–славянской кириллицей на церковно–славянском языке, украшенных 31 илюминациями и 47 заставочками и винетами.

В той же типографии, в 1569 году напечатана и книга „Псалтирь с последованием“ печатниками Еролимом Загуровичем и Яковом Крайковым из Софии. В послесловии к этой книге, между прочим, говорится и об

этом, что в Скопье существует книжный магазин Кара Трифуна где продаются книги, напечатанные в этой типографии.

Благодаря типографской деятельности Якова из Каменной Реки в типографии Божидара Вуковича, а особенно посреднической роли Кара Трифуна в Скопье, издания этой типографии в значительной степени встречаются в Македонии. Сегодня Македония является одной из самых богатых стран, в которых встречаются издания черногорских типографии: три экземпляра Цетинского октоиха из типографии Гюрга Црноевича и 29 книг, напечатанных в типографии Божидара Вуковича, которых описание дается в этом приложении.

Считаем нужным отметить, что число новооткрытых книг, напечатанных в черногорских типографиях постоянно увеличивается, так что оно не является дефинитивным.

